

HOEFBLAD

48° jaargang nr.3

juni juli augustus 2012

icarusblauwtjes

Foto Fia Grootzwagers

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

BESTUURSPRAATJE

De zomer staat weer voor de deur, al zou je dat niet denken, tenminste op het moment dat dit verhaal op papier gezet wordt.

Aan het deelnemersaantal kun je aflezen dat de zon zich nog niet zo vaak heeft laten zien, veel mensen zijn dan toch bang voor regen en modderige paden. Toch is er genoeg te beleven in de natuur, maar laat ons vooral vooruit kijken, naar hetgeen er komen gaat.

Voor de eerste keer doet Ken en Geniet mee aan de open tuinen dagen op zaterdag 9 en zondag 10 juni, natuurlijk bent u als lid ook van harte welkom. De tuin ligt er weer bijzonder fraai bij, vele vogels hebben hier hun plekje gevonden en ook de vijver is goed bezet, een lust voor het oog. Hopelijk staat er op deze dagen ook veel te bloeien en worden er vlinders en andere insecten aangelokt. Als alles mee zit zal ook het akkertje dat begin mei ingezaaid is al wat kleur vertonen en kan een ieder genieten op deze dagen.

Ook onze eigen omgeving komt weer eens aan bod, zo gaan we 10 juni naar de Rekken, voorheen het Rijens Broek, een gebied waar we als natuurvereniging op een bijzondere manier aan hebben bijgedragen in de vorm van inspraak.

Later gaan we wandelen langs de nieuwe ecologische verbindingzone, langzaam raakt deze begroeid en trekt zo ook insecten en insecteneters aan. De paden zijn inmiddels druk in gebruik, vooral in de weekenden. Geklaagd wordt er wel erg veel over de loslopende honden, maar volgens wethouder Joop Velthoven komt er op korte termijn een verbod op het los laten lopen van honden. Voor de rust van vogels een bittere noodzaak.

Natuurlijk staan er weer diverse fietstochten op het programma, zodat onze fietsliefhebbers ook weer ruimschoots aan hun trekken kunnen komen.

Als laatste punt wil ik graag de barbecue in de Kandoeltuin aan halen. Een klein team is met de voorbereiding aan de gang gegaan en hebben voor een zeer schappelijke prijs een feestje kunnen regelen, nu nog deelnemers, maar dat zal allemaal best in orde komen, elders in dit Hoefblad vindt u meer info over dit zomerfeestijn.

Natuurlijk staat voor velen onder ons ook de vakantie weer voor de deur, mensen genieten van uw rust, maar loop of fiets met open ogen en laat u inspireren door de natuur. Misschien is het wel een ideeetje, eens wat op papier te zetten over hetgeen u beleefd heeft en fotografeert of filmt u, dan mag u deze beelden gerust eens met ons delen op een avond van ons winterprogramma. Elk jaar weer proberen we de avonden te vullen met beelden van onze eigen leden, ook dit jaar moet dat weer gaan lukken.

Heeft u een leuk programma, laat dit ons zo snel mogelijk weten, want in ons volgend Hoefblad staan al de eerste avonden van het winterprogramma vermeld.

Hebt u foto's van onze tochten, dan zijn deze van harte welkom, we kunnen ze plaatsen op onze website of in ons Hoefblad, wie weet staat uw plaatje een volgende keer op de voor-
kant.

De leden in het bezit van een computer, hebben gemerkt dat belangrijk nieuws via de mail verspreid wordt, vooral bij nieuws dat we snel aan u kenbaar willen maken. Hebt u ook een computer en wilt u op de hoogte blijven, geef dan uw mailadres door, verandert dit, geef het dan ook door.

We hebben uit uw reacties vernomen, dat u dat erg op prijs stelt, met name met overlijdensberichten enz. Uiteraard zullen we met u gegevens zo veilig mogelijk omgaan en alleen gebruiken voor verenigingszaken, zoals: verenigingsnieuws, oproepen, contributiebetaling enz.

Voor hen die géén computer hebben, ook u zullen we zoveel mogelijk op de hoogte proberen te houden.

Op dit moment loopt ook nog de verenigingsactie van de JUMBO, natuurlijk hopen wij dat u als lid van Natuurvereniging Ken en Geniet uw muntjes in de spaarpot van ons stopt, het geld dat we daarmee ophalen, komt ten goede aan de picknickbank voor in de Kandoeltuin. Tijdens de barbecue zal deze onthuld worden, door Koos Leemans, het is immers zijn afscheidscadeau, als dank voor zijn enorme inzet in het bestuur. Op zaterdag 23 juni zal de cheque aan Ken en Geniet overhandigt worden, hopelijk met een mooi bedrag, dankzij uw steun.

DINA SIEMONS-HAARBOSCH

Helaas hebben we alweer een tijd terug, afscheid moeten nemen van een lid dat haast met elke tocht mee ging.

Dina Siemons was een trouw bezoeker van onze dia en film-avonden, waarbij ze echt kon genieten van de beelden. Meer nog was haar enthousiasme met de wandelingen, alles wat de natuur te bieden had, kon haar enorm boeien. Haar gezondheid stond echter niet meer toe om nog mee te gaan, vele keren heeft ze gezegd, dat dit haar veel verdriet deed.

Dina stierf op 12 maart op 72 jarige leeftijd.

ANNIE AKKERMANS-DE SWART

Op 27 april overleed Annie Akkermans, op 78 jarige leeftijd. Annie was in het verleden, toen het allemaal nog wat beter ging een regelmatige deelnemer aan de diverse tochten. De natuur inspireerde haar, ze kon tevreden zijn met de kleine dingen van het leven. Ze hield van de natuur en de vogeltjes en die liefde heeft ze overgebracht op haar familie.

Beide families willen we langs deze weg veel sterkte wensen bij het verwerken van hun verdriet.

Ook wij, medeleden en bestuur van Natuurvereniging Ken en Geniet, zullen deze dames, met hun gezellige praatjes en warme belangstelling missen.

OPEN TUINEN DONGEN

**Op zaterdag 9 en zondag 10 juni 2012 van 11-17 uur
zijn weer een aantal tuinen in Dongen, 's Gravenmoer en
Dongen-Vaart open voor publiek**

Sinds 2000 hebben velen hun tuin opengesteld en hebben jaarlijks honderden bezoekers kunnen genieten van natuur, planten, bloemen en kunst in vele variëteiten en ideeën kunnen opdoen voor hun eigen tuin. Bij de deelnemers dit jaar zijn zowel grote tuinen waar u uitgebreid kunt rondwalen maar ook kleine tuinen met vaak verrassende beplanting en indeling maar het zijn

altijd tuinen waarin u de natuur- en tuinliefhebber herkent.

U bent van harte welkom bij:

1. Joop Braam, Groenstraat 9, Dongen
2. Jan Kimenai, Mr Janssenweg 30, Dongen-Vaart
3. Ank en Frans van Schaik, Distelweide 1, Dongen
4. Maria en Gerard Spapens, Gemeentenweg 55, Dongen-Vaart
5. Jos en Jo Koenen, Pastoor Dirvenstraat 64, Dongen
6. Jelle Jouwsma, Tramstraat 103, Dongen
7. Ine en Jan Brok, Lepelaarshof 6, Dongen
8. Rieky Calis, Tramstraat 109, Dongen
9. Rose-Marie Vermeulen, St Josefstraat 23, Dongen (AL-LEEN ZATERDAG)
10. fam. Wesseling, Vaartweg 15 's Gravenmoer
11. Peter en Elly Verschure, Groenstraat 11A, Dongen (AL-LEEN ZONDAG)
12. Annie Smulders, Eindsestraat 39, Dongen
13. Natuurvereniging Ken en Geniet, tuin Kandoel, Doelstraat, Dongen

Voor uitgebreide informatie over de tuinen: zie internet
<http://sites.google.com/site/tuinendongen> Of telefonisch bij
Frans van Schaik 0162-313344 of Gerard Spapens 0162-
323516

OP EXCURSIE NAAR BANISVELD

Zaterdagmorgen 24 maart 2012 verzamelde zich 12 leden van de vogelwerkgroep onder een strak blauwe hemel op het parkeerterrein aan de Koevoortseweg in Boxtel voor de excursie door het gebied Banisveld en Smalbroeken van het natuurgebied Kampina. Dat het lente geworden is en de vogels al volop aan het trekken zijn was te horen aan de vele tijtjaffen die ons op het parkeerterrein verwelkomden.

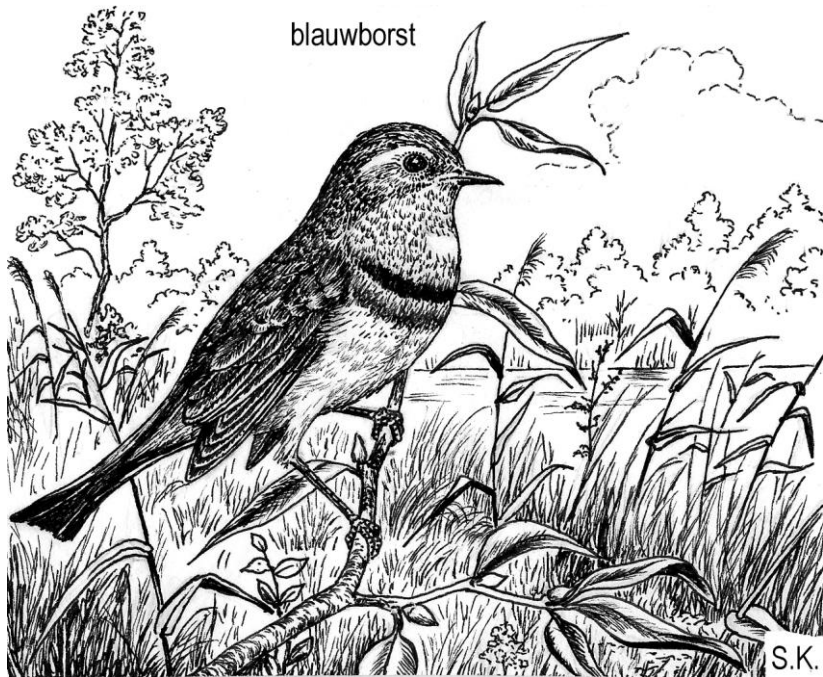
Als verbindingsgebied tussen de natuurgebieden Kampina van Natuurmonumenten en De Mortelen van Brabants Landschap vormt Banisveld een heel belangrijke schakel in het Nationaal Landschap Het Groene Woud, een gebied tussen Tilburg, 's-Hertogenbosch en Eindhoven. De kern van Het Groene Woud is daardoor een groot aaneengesloten natuurgebied geworden, waarin dieren beter kunnen overleven. Bijzondere diersoorten zullen bovendien terugkeren. Zo is in Banisveld de zwarte ooievaar al enkele malen gesignaleerd. En in de poelen die Natuurmonumenten hier heeft afgegraven is de bijzondere vinpootsalamander teruggekeerd. De oplettende bezoeker hoort misschien wel het melodieuze gezang van de nachtegaal, die zich prima thuis voelt in het ruige struikgewas van Banisveld. De maatregelen die Natuurmonumenten in Banisveld neemt hebben waardevolle gevolgen. Zo bracht de afgraving van het gebied de originele zandgrond weer aan de oppervlakte. In de bodem bleken talloze zaden bewaard gebleven die nu spontaan weer ontkiemen. De meest bijzondere soort die zich nu weer laat zien is het zeer zeldzame teer guichelheil, maar ook andere beschermde soorten als zonne-

dauw, draadrus en moeras wolfsklaus steken weer regelmatig de kop op. Jarenlang werd Banisveld intensief als landbouwgrond gebruikt. Maar dankzij de inspanningen van Natuurmonumenten ontluikt de natuur er nu weer. Maatregelen als het afgraven van de bemeste landbouwgrond en het aanleggen van diverse poelen hebben de basis gelegd voor het natuurlijke landschap dat hier ontstaat.

Rechts van ons zien we al een groot gebied wat is omgetoverd en we ontdekken er al meteen een aantal vogels wat er bezit van heeft genomen zoals de kieviten, blauwe reigers, witgatjes en de wulp. We worden werkelijk overstemd door het geluid van de tiftjafs, dat men nu al oppert het geluid uit te zetten.

We kijken bewonderend naar de geelgors en in de weiden aan onze linkerkant wemelt het nog van de kramsvogels die nog niet aan hun trek noordwaarts begonnen zijn. Leo hoort een blauwborst zegt ie, "Jaja dat zal wel", roept de rest.

"En ik zie hem", roept Corrie. De wens van de gedachte werd vervuld en we bewonderen deze mooie vogel. We horen hier

ook nog de dodaars met het typische dodaars-gehinnikgeluidje, want zo klinkt het ongeveer. Verder zien we nog een aantal nijlgansen, wilde eend, brandganzen en rietgorzen. We

besluiten de “Rode route” linksom te lopen om zo niet te veel hinder te hebben van de felle zon. Al wandelend zien we de ene vogel na de andere voorbij trekken en ons valt het aantal soorten al goed op. Tegen de bosrand horen en zien we een aantal gaaien kwetterend voorbij vliegen, zo ook een groene specht. Hoog in de boom denken we het geluid te horen van een geelgors maar vergissen er ons sterk in want het was een rietgors die we niet hoog in een boom verwachten. Plotseling zien we een aantal vogels opvliegen die we niet een, twee, drie herkennen. Zijn het graspiepers, nee we missen de borsttekening. Zijn het leeuweriken die we eerder ook al hoorden en zagen fladderen, nee die zijn het ook niet. De boeken worden geraadpleegd en de enige mogelijkheid blijken waterpiepers te zijn. Wat leuk is om te weten, is dat de waterpieper de enige vogel is die in het najaar van..zuid naar noord trekt, dwars tegen de trekrichting van alle andere vogels in. Ze wonen in de Alpen en dalen in het najaar af naar de zee-kusten van Noord Europa en komen dus ook naar ons land om te overwinteren.

Na ruim anderhalf uur wandelen vinden we het tijd worden om zelf maar eens te gaan fourageren en genieten in het zonnetje van het door ons zelf meegebrachte bakske koffie.

En wie had er weer het hoogste woord op onze foerageerplaats, inderdaad een “klein Jantje” oftewel het winterkoninkje. De winterkoning is de kleinste en, als hij zijn snavel houdt, ook de meest stiekeme vogel. Ze zijn echt heel klein, ongeveer de helft van een koolmees. Met de staart vaak parmantig omhoog en de kop opgericht lijken ze nog compacter. Een winterkoninkje zien we maar zelden midden over het gazon scharrelen. Altijd scharrelen ze verstopt door de dekking, tussen de struiken door en laag over de grond. Stiekem klein, bruin, een lichte oogstreep en dunne snavel en een opstaand staartje, dat zijn de veldkenmerken van de winterkoning. Behalve als er gezongen wordt. Dan lijkt er wel sprake van een gedaante-verwisseling. Opvallend en onwaarschijnlijk luid voor zo’n klein vogeltje, wordt u vanuit de struiken toegezongen. Alsof hij er trots op is, klimt hij nog wat hoger op de tak om zich beter te laten zien en horen. Wat een krachtig bijna schetterend liedje.

We wandelen weer verder en zien en horen vele boomklevers en boomkruipers op onze tocht langs de Beerze. Ook zien we nog een apart koppeltje, een “in de boomkruipertje” en een “klein Jantje”, zie bijgaande foto.

In het gebied waar we nu lopen heeft vorig jaar nog de middelste bonte specht gebroed dus luisteren we of we deze typische roep niet herkennen. Terwijl we

aandachtig staan te luisteren horen we een ander geluid. “Een koekoek”, roep ik. De rest schatert van het lachen, ze hebben me weer beetgenomen. Rob en John hadden het geluid afgespeeld op hun telefoon en ik trap erin met mijn grote voeten. Verder wandelend komen we ook nog onze oude en nieuwe contactpersonen van Natuurmonumenten tegen; Leo de Bruijn is hout aan het klieven en Erwin de Hoop staat er een praatje mee te maken. We gaan weer verder en zien o.a nog putter,

zwartkop, zwarte kraai, merel, grote bonte specht, vink, koolpimpel en staartmees. Wanneer we langs de grote heidevlakte lopen zien we een koppeltje roodborsttapuiten die al volop nestmateriaal aan het verzamelen zijn. Voordat we het bos weer induiken besluiten we om ook hier nog even een pauze in te lassen, we zijn tenslotte al zo'n dikke drie uur onderweg. Wanneer we weer verder gaan horen en zien we nog de roodborst, boomleeuwerik, veldleeuwerik, buizerd, fitis, grauwe gans, grote zilverreiger, houtduif, koperwiek, spreeuw, zanglijster en watersnip. We bereiken bijna de parkeerplaats als we nog een kuifmeesje zien. Wanneer we ons lijstje opmaken komen we toch weer op 42 vogelsoorten. We besluiten om onderweg bij het Pannenkoekenhuis “de Rode Haktol” nog een terrasje te pakken en praten nog wat na over deze heerlijke vogeltocht.

Leo Reijnierse, coördinator VWG Ken en Geniet

LANDGOED HONSDONK

Zondag 15 april ging Ken en Geniet met 17 personen naar Landgoed Hondsdonk onder leiding van onze gids Toon Thielen. Het landgoed ligt tezamen met nog 3 andere landgoeden tussen Ulvenhout en Chaam aan weerszijden van de Chaamseweg/Bredaseweg. We parkeren bij het pas geopende Pannenkoekenhuis Ten Bosch, steken de weg over en belanden in een heus paradijs van weelderig bloeiende planten, vrolijk zingende vogels, oeroude bomen en heldere beken. De bosbodem is bedekt met tapijten van bosanemonen en speen-

kruid, waartussen we al meteen een zeldzame plant ontdekken: het muskuskruid. Het wordt 5-15cm hoog en komt voor in loofbossen met een luchtige, vochtige en voedingsrijke bodem. De geelgroene tweeslachtige bloemen staan in een hoofdje, één aan de bovenzijde en aan de 4 zijden hiervan staat een enkele bloem. Het hoofdje is ongeveer 1cm

groot en bloeit van maart tot mei.

De vogels fluiten er vrolijk op los: boomklever, vink, koolmees, groene specht, allen proberen een vrouwtje te versieren, een territorium af te bakenen en een nestje te bouwen in dit heer-

lijke lustoord. Al snel zien we de Grote of Rode Beek, die hier meanderend zijn weg zoekt. Slanke sleutelbloem en bosviooltje stofferen de oevers, machtige beuken en eiken zorgen straks voor een verkoelend bladerdak, zo moet het paradijs er uit zien! Een muisje heeft onder de boomwortels zijn woning gevestigd en komt af en toe buiten kijken naar die druktemakers.

We kunnen ons haast niet losrukken van deze prachtige plek, maar er valt nog meer fraais te bewonderen. Verder dus, door een beukenlaan waar jonge beukjes ontspruiten, die straks helaas het onderspit moeten delven als de bomen vol blad staan en de zon niet meer op de bosbodem valt. Het dalkruid, in hele tapijten, profiteert ook nog even van het licht voordat het bladerdek zich sluit. Tussen de twee blaadjes is al een bloemtrosje in wording zichtbaar, dat binnen enkele weken zich opent en prachtig witte fragiele bloemetjes draagt. Langs weiden vol pinksterbloemen, door een eikenlaan met rododendrons gaat het verder. Toon wijst ons op een reeënspoor en op de salomonszegel, die ook al bijna staat te bloeien en door hem de “zeug met de biggetjes” wordt genoemd, er hangen al lange rijen witte klokjes in paren langs de stengel, beschermd door het blad dat er boven groeit. De maagden-

palm spreidt zijn fraaie paarse bloemen al wel ten toon, wachtend op bestuiving door hommels of bijen. Het Chaamse bekenstelsel omvat 4 beken die ergens bij de grens met België ontspringen en door de landgoederen hun weg zoeken naar de Mark. We passeren nu de tweede beek die door landgoed Hondsdonk stroomt, de Chaamse Beek. Toon laat ons ruiken aan het blad van een plant, het look-zonder-look, even wrijven en een knoflookgeur komt vrij. Je kunt het ook gebruiken in plaats van knoflook, zonder dat het de vervelende bijkomstigheid van knoflook heeft. En dan staan we oog in oog met een machtig dikke eikenboom, een stamomtrek van zo'n 6 meter heeft hij, wat na een rekensommetje de leeftijd van 250 tot 300 jaar oplevert. Zo'n dikkerd sloebert op een zomerse dag wel 1000 tot 1500 liter water op!

Het landhuis komt in zicht en dan is het tijd voor een stukje geschiedenis. Al in 1364 wordt het landgoed vermeld. Er was sprake van een boerderij, die in 1625 afbrandde. In 1657 werd er een nieuwe woning gebouwd, met "schuur, kooien, een hof en bogaard, landen, weiden, turfvelten, bossen en de erven daar omheen". In 1702 werd de hoeve nog uitgebreid. In 1777 werd het huis verkocht aan Lucas van der Borch, adjudant-generaal van Stadhouder Willem V. Hij liet in 1795 het huidige landhuis in empirestijl bouwen. De tuin is aangelegd in Engelse landschapsstijl en dateert van omstreeks 1842. In 1919 kwam het landgoed in eigendom van de familie Prisse, die het nog steeds in eigendom heeft. Het landhuis is nu onbewoond, de freule heeft een ander fraai optrekje als woning betrokken. In de weiden van de Engelse tuin groeien verschillende fraaie bomen, o.a. een grillig gevormde plataan en de tulpenboom. Groepjes bomen zijn doelbewust aangeplant voor de koeien om bij felle zonneschijn heerlijk onder te liggen luieren. Nu echter liggen er een paar Canadese ganzen onder. In de hoek van de weide staan enkele oude robinia's die tussen hun grillig gevormde bast talloze insecten verbergen, ideaal eiwitrijk voedsel voor jonge vogeltjes. De beukenbomen zitten vol spechtengaten, die door andere vogels weer hergebruikt worden. De boomklever bijvoorbeeld metselt het gat dicht met modder zodat alleen hij nog naar binnen kan. Ook gaten van uitgewaaide takken worden door verschillende holenbroeders, zoals bijvoorbeeld de koolmees en de pimpelmees die we hier zien, graag benut.

Linksaf, achter de woning van de freule langs, gaan we verder bewonderen we de schors van een soort dennenboom, hij lijkt op grove den maar is toch anders. Zou het de parasolden kunnen zijn? En we vinden de kegels van een fijnspar die door een eekhoortje vakkundig van schubben en zaden zijn ont-daan. Dan komen we bij de kruisvijver, ook weer een onder-deel van de Engelse landschapstuin, een slingerende vijver die min of meer de vorm van een kruis heeft. Twee jaar gele-den was deze vijver nog omgeven door rododendron, zodat het uitzicht op het water minimaal was. Nu is de rododendron met wortel en al verwijderd en is de oever nog vrij kaal. Toch komt hier en daar al heide op maar ook jonge berkjes en ro-

dodendronstruikjes. Terwijl we hier pauzeren valt er een spat regen, maar dat kan de pret niet drukken, want Toon vertelt een goeie mop!

De dorst gelest en de honger gestild gaan we weer verder, rondom de vijver naar de overkant, waar een enorme beuk staat, eeuwen oud, zijn takken wijd gespreid, werkelijk een plaatje! Even verder staat een groepje Weymoutdennen, die ook wel tranenden wordt genoemd, vanwege de hars die uit de kegels komt.

Langs de oever van de kruisvijver vinden we nog een dubbel-loofvaren, en dan op naar ons volgende doel: de azalea mollis, die bijna open komt. Deze soort verliest in tegenstelling tot andere azalea's en de rododendron in de winter zijn blad. De gele heerlijk geurende bloemen verschijnen voordat het nieu-we blad er weer aan komt. Langs een waterpartij die door ro-

dodendrons aan het oog onttrokken wordt (wij ontwaren er toch een mandarijneend en de wilde eend op) gaan we naar een nieuw gebouwde vleermuiskelder, die bedekt is met zand zodat hij aan het oog onttrokken is vanaf het pad gezien. Ook

hier ligt een mooie vijver waarin de omringende bomen zich spiegelen.

Verderop vinden we krabsporen en een jong boompje waarvan de schors gedeeltelijk verwijderd is, dat is typisch een spoor van een ree. Het zijn geursporen. Tijdens het lopen en krabben in de grond wordt een geurstof uit de geurklieren aan de poten naar buiten geperst waardoor een reukspoor wordt gevormd waaraan elk ree individueel te herkennen is. Bij de reebok bevindt zich voor en tussen de rozenstokken nog een geurklier. In het voorjaar en in de zomer wrijven, slaan en vegen de reebokken veelvuldig met hun gewei en dus deze geurklier langs voorwerpen in en om hun territorium omdat te markeren. Daarbij worden takken en twijgen tussen de geweastangen genomen en door op- en neergaande bewegingen in contact gebracht met de geurstof. Naast de geursporen die daardoor worden gemaakt gebeurt dit markeren vaak zo heftig, dat de bast van de boompjes afgeveegd wordt.

Verder dwalend door de lanen en over kronkelpaadjes tussen de rododendron vinden we nog de bosbes waar de klokvormige bloempjes al op bestuiving door hommels of wespen wachten, en ook de eerste bladeren van de zeldzame koningsvaren komen al op. Dan gaan we de Chaamse Beek weer over en wandelen naar nog een vijver die vanaf een verhoging half

omringd door beukenbomen mooi te bekijken is, je ziet het bijna voor je: hier moeten de adellijke dames hun theekransjes hebben gehouden, onder hun parasolletje, bediend door lakeien, uitkijkend over het water.

Wij snakken inmiddels naar een bakske koffie, maar moeten daarvoor terugwandelen naar het pannenkoekenhuis, zien onderweg nog sterrenschot en een spechtensmidse, en dan gaan we de Grote of Rode Beek weer over, wandelen uit het paradijs zo weer de werkelijkheid van het drukke autoverkeer tegemoet, helaas. Toon, bedankt voor deze prachtige wandeling en tot een volgende keer!

Fia Grootzwagers

OP EXCURSIE NAAR VOORNES DUIN

Zaterdag 21 april 2012 ging de vogelwerkgroep op excursie naar **“Voornes Duin”**.

De weersvooruitzichten voorspelden niet veel goeds voor deze dag maar toch 7 leden van de werkgroep trokken erop uit.

We vertrokken om 07.00 uur vanuit Dongen om uiteindelijk om 08.15 uur op het parkeerterrein Waterbos nabij Badhotel Rockanje te vertrekken voor een tocht in de duinen. Het was bewolkt maar nog steeds droog.

Voornes Duin is een heerlijk natuurgebied om te genieten van rust, ruimte en groen. Er lopen verschillende (gemarkeerde) paden door het duingebied die allemaal een ander stukje Voornes Duin laten zien. Van vochtige bossen, duinmeren vol vogels tot stuivende zandvlaktes. Er zijn vochtige duinvalleien, schaduwrijke bossen, bloemrijke bermen en mooie poelen en meren. Dit uitgestrekte duingebied is als eerste natuurgebied in Nederland aangewezen als Natura 2000 gebied en dat is niet voor niets. De duinen van Voorne zijn relatief jong. Het

oudste deel is ongeveer 1000 jaar geleden ontstaan in de delta van de Maas. Vanaf dat moment is er sprake van een dynamisch kustgebied met aanwas en afslag van duinen, pionierbegroeiing en de vorming van kreken en poelen.

We begonnen onze tocht over een pad met aan beide zijden veel struweelweelde van waaruit de vogels al volop kwetterden. Voornes Duin heeft het soortenrijkste duinstruweel van Noordwest-Europa. Tjiftjaf, fitis en winterkoninkjes fluiten al volop. We lopen langs de boswachterswoning waar zijn vrouw reeds vroeg de wilde eenden in de poel aan het voederen is. Achter het huis horen en zien we een vrouwtje grote bonte specht. Iets verderop passeren we een bloemenweijtje. Dit staat 's winters soms geheel onder water. In het voorjaar zou je met wat geluk kleine watersalamanders kunnen zien maar hoe wij ook keken....wij zagen ze niet. We lopen verder naar het Waterbos.

Het Waterbos is een vochtig bos. In de winter staat het geregeld onder water. Het bos is rond 1900 aangelegd als hakhoutbos. De stammen van de aangeplante essen, iepen en esdoorns werden eens in de zeven tot tien jaar afgehakt. Later heeft Natuurmonumenten het bos zoveel mogelijk haar eigen gang laten gaan. De afgehakte stronken zijn uitgegroeid tot

forse bomen. Het dode hout, dat in het bos blijft, biedt levensmogelijkheden aan insecten, spechten, mossen en zwammen. In dit bos horen en zien we ook veel vogelsoorten als pimpel en koolmees, zwartkoppen, tjiftjafs, fitissen, grote bonte spechten, fazant en vinken. Wanneer we het Waterbos uitkomen zien we welke forse herstelwerkzaamheden er in dit gebied zijn uitgevoerd. Natuurmonumenten wil de verbossing van de duinen terugdringen en is hier flink aan de gang geweest. Als we over een paar jaar terugkomen moet het er

lepelaar jong voerend

weer goed uit gaan zien. Hier zien we o.a de witte kwikstaart, een overvliegende lepelaar, nijlganzen, grauwe ganzen en een aantal buizerds vliegen voorbij waarvan er een wel een heel lichte kleur heeft waardoor we twijfelen aan een ruigpootbui- zerd, maar Leo geeft uitsluitsel omdat hij vorige week deze

vogel gefotografeerd heeft en thuis blijkt dat het wel een heel lichte vorm van een gewone buizerd betreft.

We lopen voorbij de Eerste Zanderij. De Eerste Zanderij is een vochtige vallei waar ooit zand is gewonnen. Het is een goede plek om naar bijzondere planten zoals orchideeën te kijken.

's Zomers kleuren brunel en rolklaver hele delen van de vochtige vallei paars en geel. Nu zien we dit alles nog niet maar wel nemen we wat aardigheden waar, zoals een morielje-paddestoel, (een morielje (*Morchella*) of morille is een sponsachtig type zakjeszwam) welke bijna niet opvalt tussen de vele mastappels welke er omheen liggen.. Duidelijk een plaats waar een specht zijn maaltje leeg haalt, een spechtensmidse.

Bij een bank aangekomen besluiten we even om er gebruik van te maken om een koffiepauze in te lassen.

We zijn tenslotte toch al z'n vijf kwartier onderweg.

Na van onze koffie en meegebrachte broodjes genoten te hebben gaan we verder richting de uitkijkpost over het Brede Water. Het Brede Water ligt tussen de rij duinen die tot 1910 de zeewering vormde en een nieuwe rij duinen die de strandvlakte rond 1926 van de zee afsloot. In deze jonge vallei heeft zich een weelderige plantengroei ontwikkeld rond een grote duinplas. Onderweg naar de uitkijkpost zien we nog een aantal mooi gekleurde vinken, ekster, gaai en merel. Wanneer we bij de uitkijkpost aankomen vallen de vele vogels op het water duidelijk op. Van de vele vogels die hier huizen zijn de honderden aalscholvers de opvallendste. Je ziet de donkere vogels constant heen en weer pendelen tussen de eilandjes waar ze "wonen" en de Noordzee waar ze vissen. Het voedselrijke water trekt veel andere vogels aan. Vele eenden brengen hier hun jongen groot, zoals kuif-, tafel-, slob- en bergeenden. Bijzondere broedvogels zijn dodaars en geoorde fuut. Verder zien we hier meerkoet, fuut, grote Canadese gans, blauwe reiger, boerenzwaluw, grote mantelmeeuw, kievit, krakeend en torenvalk. Terwijl we hier rustig staan te genieten gooien ze boven ons de sluizen open. Wat een geluk, we staan droog onder het stalen afdak. We wachten tot de bui voorbij is en een half uurtje later schijnt weer de zon en lopen we weer verder.

We vervolgen onze tocht langs de Schapenwei. Vanaf de lage duinenrij heb je zicht op de Schapenwei. In deze vallei grazen al heel lang geen schapen meer. Natuurmonumenten maait hier jaarlijks. Zo blijft de weide open en geschikt voor zeldzame planten. Kustvogels zoals bergeend, tureluur en scholekster vinden in de Schapenwei de rust en de ruimte om te broeden. Wij zien hier o.a. boomleeuwerik, bruine kiekendief, graspieper, kneuen, zwarte kraai en putters. Door kustafslag is strandovergang Bunkers tijdelijk afgesloten en lopen we via een natte alternatieve route door de duinen. Hier worden we verrast door het afzetten van territoria door een aantal nachtegalen, wat een machtig concert. We zijn bijna weer terug bij de parkeerplaats maar onderweg horen we nog een roodborstje, heggemusje en een zanglijster.

We besluiten om nog even naar het strand te gaan om daar bij een strandpaviljoen nog wat te gaan drinken.

Onderweg daarnaar toe horen we een vreemd vogelgeluid wat we niet thuis kunnen brengen en denken aan een gaai die de zaak verwacht. We schenken er verder geen aandacht aan en lopen naar het strand, onderweg nog een aantal concerten van zwartkoppen en ook hier weer een nachtegaal die zijn hoogste lied presenteert.

We genieten van een kopje koffie, cappuccino, chocomel met slagroom en appelsap met of zonder een stuk appelgebak met slagroom (die kilo's hadden we er toch al afgelopen vandaag, niet dan...) en na nog even over het strand gekeken te hebben waar we alleen een kokmeeuw ontdekte zijn we terug naar de auto gelopen. Toen we bij de parkeerplaats aankwamen hoorden we weer dat vreemde geluid en nu toch maar even verder kijken en jawel hoor ontdekt..... een halsbandparkiet welke hier ook al voorkomt.

Al met al hebben we vandaag een gevarieerd gebied bezocht wat zeer de moeite waard was. We komen uit op 46 vogelsoorten, reespooren en een aantal Schotse Hooglanders en .....de weergoden waren ons vandaag zeer goed gezind. Tot de volgende.

Leo Reijnierse, *coördinator vogelwerkgroep Ken en Geniet*

PROGRAMMA

Zaterdag 9 juni en zondag 10 juni: Open tuinen in Dongen, u kunt op eigen gelegenheid de diverse tuinen bezoeken, ook onze natuurtuin is opengesteld op beide dagen, van 11.00 uur tot 17.00 uur. Zie ook de uitnodiging pagina 7 in dit Hoefblad.

Zondag 10 juni: Halve dag naar de Rekken, in onze eigen omgeving, een gebied waaraan Ken en Geniet zijn bijdrage heeft geleverd, in de vorm van adviezen voor aanleg. Het gebied bestaat uit vochtige weilanden in het Rijensbroek tussen de Flaassendijk, de vroegere loop van de Donge, en het Wilhelminakanaal. In een deel van het gebied zijn populieren, elzen en wilgen aangeplant. Door kwel uit het hogergelegen kanaal groeien hier planten als drijvende waterweegbree, ongelijkbladig fonteinkruid en pilvaren. Er is door de terreinbeheerder een laarzenpad uitgezet dat vrij te bewandelen is. Jeroen Nusselein zal ons meer gaan vertellen over de hier voorkomende insecten. Voor deze tocht gaan we op de fiets naar het gebied. Vertrek 8.00 uur. Opgeven voor dinsdag 5 juni 20.00 uur.

Zondag 24 juni: Halve dag naar de ecologische verbindingzone ten noorden van Dongen. **We vertrekken vanaf het parkeerterrein van Jansen en Jansen, aan de Monseigneur Poelstraat** en gaan te voet naar de zone. Natuurlijk hopen we op vele planten, vlinders, libellen enz. U zult meer over het ontstaan en de geschiedenis van dit nieuwe gebied horen. Waar een ecologische verbindingzone voor dient en wat het toekomstbeeld kan zijn, want het gebied moet zich nog gaan ontwikkelen. Beppe Verhage zal voor het eerst voor Ken en Geniet, de tocht leiden, samen met Christ Grootzwagers. Vertrek 8.00 uur. Opgeven voor dinsdag 19 juni 20.00 uur.

Zaterdag 7 juli: Fietstocht van een hele dag vanuit Dongen: de "Piet in 't Groen-fietstocht".

Voor wie dat nog niet wist: Piet in 't Groen is één van de oprichters van Ken en Geniet. Vele jaren heeft hij excursies voor onze vereniging uitgezet en hij wist alle mooie fietspaadjes te vinden. Als eerbetoon maken we nog ieder jaar een naar hem genoemde fietstocht. Zoals gebruikelijk is het een verrassings-tocht, dus waar we naar toe fietsen dat ziet u die dag wel! Ze-

ker is, dat het weer een mooie route zal zijn, want ook onze huidige fietsgidsen zijn zeer bekwaam. Onderweg zal er tussen de middag aangelegd worden voor de lunch.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Sporthal de Salamander, Belgielaan 2. Opgeven vóór dinsdag 3 juli 20.00 uur.

Zaterdag 21 juli: Vlindertocht van een hele dag naar de omgeving van Nijmegen. We lopen een gedeelte van het Pieterpad, waar vele soorten vlinders zijn waargenomen, natuurlijk is dit van het weer afhankelijk. Bij Afferden zullen we op zoek gaan naar de vlinders in het gebied van de Maasduinen. In het verleden werden hier vele soorten waargenomen.

We vertrekken om 8.00 uur, we gebruiken de lunch in een restaurant langs de wandelroute, na afloop zullen we hier ook iets kunnen gebruiken, uiteraard op eigen kosten.

Daar het een dagtocht betreft, moet u rekening houden met een late thuiskomst, zeker 19.00 uur of later.

Voor meer info kunt u terecht bij onderstaande personen.

I.V.M. VAKANTIETIJD GEWIJZIGDE OPGAVE-ADRESSEN

Opgeven voor dinsdag 17 juli 20.00 uur bij: Fia Grootzwagers, tel. 0162-315404, mailadres: vlinder@kenengenet.nl of bij Christ Grootzwagers, tel. 0162-312116, mailadres: voorzitter@kenengenet.nl.

Zaterdag 4 augustus: Dagwandeling door het Groene Woud, we wandelen vanaf Herberg de Schutskuil naar Café Vingerhoeds. Vroeger legden we daar nogal eens aan, Mieke was toen al op vergevorderde leeftijd en we moesten dan ook de koffie zelf pakken van de potkachel. Nu gebruiken we hier de lunch. De wandeling voert ons door de bossen en velden van de Mortelen en Heerenbeek. Een kleinschalig landschap, aantrekkelijk voor vogels en vlinders en erg plantenrijk. Na de wandeling komen we terug bij de Herberg, alwaar u een hapje kunt eten. Eten en drinken zijn voor eigen kosten. De te wandelen afstand bedraagt ongeveer 11 kilometer.

We vertrekken om 8.00 uur, thuiskomst moet u rekenen op zeker 19.00 uur of later.

I.V.M. VAKANTIETIJD GEWIJZIGDE OPGAVE-ADRESSEN

Opgeven voor dinsdag 31 juli 20.00 uur bij: Fia Grootzwagers, tel. 0162-315404, mailadres: vlinder@kenengenet.nl of bij

Christ Grootzwagers, tel. 0162-312116, mailadres: voorzitter@kenengeniet.nl.

Zaterdag 18 augustus: Barbecue en bezichtiging van de tuin, tevens zal aan Koos de picknickbank worden aangeboden.

Elders kunt u meer over dit feestelijke gebeuren lezen.

Wegens de organisatie, dient u zich al in een vroeg stadium op te geven voor deze BBQ, daarvoor vragen wij uw begrip.

Aanvang korte tuwandeling om 17.00 uur, aansluitend vindt de BBQ plaats.

Uw opgave dient u te doen **voor 1 juli**, tevens verzoeken wij u de kosten voor deze datum over te maken, onder vermelding van BBQ, met uw naam, Rabobank Dongen, Rek.nr.

11.19.84.114. De kosten bedragen € 15,- per persoon, dit is inclusief 2 drankjes.

Zondag 2 september: Fietstocht van een hele dag, naar de Loonse en Drunense Duinen en omgeving. Voor de meesten onder u een bekend gebied, waar de laatste jaren hard is gewerkt aan een natuurplan, met als doel de verstuing van het zand weer op gang te krijgen. Zo wil men een uniek landschap behouden. De fietsgroep zal u door deze prachtige omgeving loodsen, ook een gedeelte van de Kampina wordt bezocht.

Let op voor de lunch dient u zelf zorg te dragen.

We vertrekken om 8.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Sporthal de Salamander, Belgielaan 2. Opgeven vóór dinsdag 28 augustus 20.00 uur.

Zondag 16 september: Autotocht van een halve dag, naar de Broskens bij Baarle Nassau. Jos van Dongen zal ons rond leiden door dit mooie gebied, dicht bij de grens met België. Kenmerkend is het beeklandschap, met weiden en bosjes, zoals we dat hier in de omgeving van het Merkske al meer bezocht hebben.

Vertrektijd is 8.00 uur. Uw opgave dient u te doen voor dinsdag 11 september 20.00 uur.

Leden en niet-leden, die zich eenmaal hebben opgegeven voor één van de tochten van Ken en Geniet, dienen de aan deze tocht verbonden kosten te voldoen. Dit geldt ook als men door omstandigheden niet met deze tocht mee kan gaan, tenzij een ander de plaats van hem/haar overneemt.

Wie zich via e-mail opgeeft bij Marie-José krijgt altijd een bevestiging toegestuurd. Indien dit niet het geval is, mogelijk door vakantie, dan graag alsnog bellen naar Ad en Lenie.

OPGEVEN VOOR DEZE EXCURSIES KUNT U BIJ:

Ad en Lenie Leeggangers, Roeloff van Dalemstaat 50,
tel. 0162-313858

En bij:

Marie-José van Gestel, Hubertusstraat 9, tel. 0162-322316
Of (mobiel) 06-10120230

Of via e-mail: mjvangestel.burmanje@home.nl

MEDEDELINGEN

Zoals u elders in dit Hoefblad hebt kunnen lezen heeft Koos Leemans zijn taken als bestuurslid overgedragen, ook het nestkastenwerk wordt van hem overgenomen, dit wordt voortaan gedaan door Ad Leeggangers.

Bij Ad kunt u ook terecht voor het aanschaffen van de nestkasten, zijn adres is: Roeloff van Dalemstaat 50, tel. 0162-313858

Als nieuw lid heten wij van harte welkom:

Mevr. A. Bakers Kerkebosdreef 63 's-Gravenmoer

Mevr. A. Jansen Heikantsestraat 73A Oosteind

Mevr. H. Huijben Fazantenweg 25 Dongen

LIDMAATSCHAP "KEN EN GENIET" per 1 januari 2012:

De CONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 14, - per jaar.

Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1,25 per maand berekend.

Jeugdleden (14-16 jaar), huisgenoten en 65-plussers betalen € 12, - per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1,25 per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 12, - per jaar, wanneer zij het verenigings tijdschrift wensen te ontvangen.

Contactpersonen werkgroepen:

Uilenwerkgroep:	Thieu Verharen Stevenshof 13, 's Gravenmoer Tel. 0162-315480
Nestkastenwerkgroep:	Ad Leeggangers Roeloff van Dalemstaat 50, Dongen Tel. 0162-313858
Vogelwerkgroep: vogel@kenengenet.nl	Leo Reijnierse Kard.v.Rossumstraat 52, Dongen Tel. 0162-316475
Vlinderwerkgroep: vlinder@kenengenet.nl	Fia Grootzwagers Triangelaan 17, Dongen Tel. 0162-315404
Natuurtuin Kandoel:	Peter Verschure Groenstraat 11a, Dongen Tel. 0162-313297 Anton Staps Dongenseweg 7, Kaatsheuvel Tel. 0416-273332

Copy voor het volgende Hoefblad kunt u inleveren vóór 1 mei a.s. bij het redactie-adres: Christ Grootzwagers, Kamilletuin 6, 5103CB te Dongen.

Ook is het mogelijk uw copy via e-mail te versturen, **graag als bijlage verzenden, als word bestand, arial 11.**

Het e-mail adres is: hoefblad@kenengenet.nl

DE KLEINE WATERSALAMANDER (triturus vulgaris)

Van Jos van Dongen verschenen al eerder enkele stukken in het Hoefblad, het leek de redactie leuk deze opnieuw op te nemen in ons verenigingsblad. Het eerste is ongecorrigeerd overgenomen uit het Hoefblad januari/februari 1983.

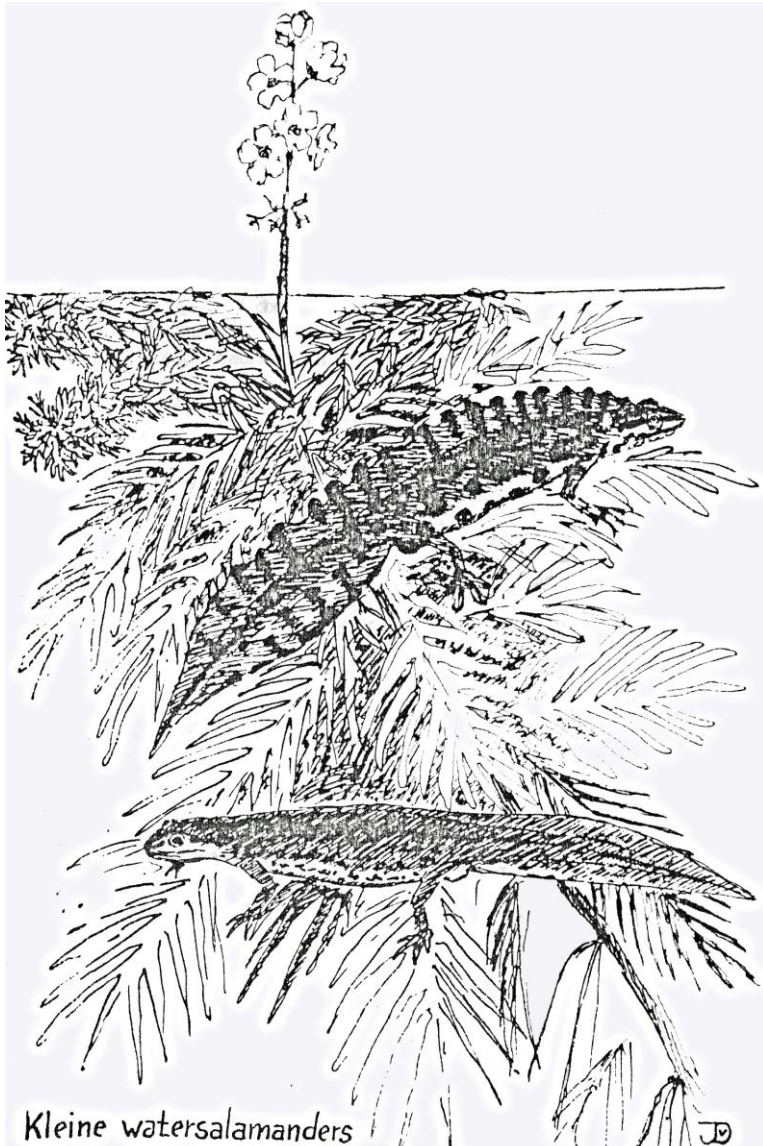
Na herhaalde verzoeken van de redactie van 't Hoefblad heb ik me eindelijk kunnen zetten tot het schrijven van een stukje

over salamanders. En omdat dit een onderwerp is waarover ik, mezelf kennende, niet zo gemakkelijk uitgeschreven geraak, wil ik bij deze van mijn kant aan de redactie het verzoek doen in de hierop volgende vijf nummers van het Hoefblad een stukje te plaatsen over salamanders. Het ligt namelijk in mijn bedoeling vijf salamandersoorten afzonderlijk te bespreken, en met de eerste daarvan wil ik de lezers in dit en het volgende nummer kennis laten maken. Maar alvorens ik dat doe, acht ik het toch nodig eerst in het kort iets te zeggen over de plaats van de salamanders in het dierenrijk.

Salamanders zijn koudbloedige gewervelde dieren en vormen samen met o.a. kikkers en padden de klasse der amfibieën of tweeslachtige dieren. Binnen de hoofdafdeling der gewervelde dieren staat deze klasse in zijn evolutionaire ontwikkeling op de tweede plaats van onder: tussen de vissen en de reptielen. Hoewel amfibieën door het bezit van poten en longen de mogelijkheid hebben zich buiten het water te begeven, zijn zij toch in hun voortbestaan van het water afhankelijk, omdat daar de voortplanting, en in veel gevallen de daaraan voorafgaande paring, moet plaatsvinden. Ook een deel van het larvestadium wordt in het water doorgebracht omdat de ademhaling aanvankelijk, net als bij vissen, door kieuwen geschiedt en pas na verloop van enige tijd de pootjes ontstaan. Pas tijdens de zgn. metamorfose nemen de longen de ademhalingsfunctie over en dan verdwijnen de kieuwen. Ook de huidademhaling speelt bij amfibieën in het water een belangrijke rol en is mogelijk omdat de huid zeer dun is, niet bedekt met schubben of haren, en de bloedvaten zeer dicht onder het huidoppervlak liggen.

Buiten het water kan zo'n huid snel uitdrogen als het dier niet in een vochtige omgeving kan vertoeven. Hiermede zijn ook tevens de belangrijkste kenmerken aangegeven waarin een salamander verschilt van een hagedis, waarmee hij zo gemakkelijk verward wordt. Hagedissen behoren tot de reptielen, zijn veel minder van water afhankelijk dan salamanders, paren en planten zich doorgaans voort op het land, ademen van meet af aan door longen en bezitten reeds poten nog voordat ze uit het ei kruipen. Bovendien is de huid van een hagedis bedekt met schubben, waardoor ze al in belangrijke mate tegen uitdrogen zijn beschermd.

Maar nu genoeg uitgewijd over de plaats van de salamander binnen het dierenrijk, aan bod komt nu de kleine watersalamander, ook wel gewone watersalamander genoemd. Deze laatste naam acht ik voor deze soort wel juister. In de eerste plaats betreft het hier de meest verbreide en meest algemeen voorkomende salamander, en ook in uiterlijk en kleur ziet deze salamander, vergeleken met de andere inlandse soorten, er het meest 'gewoon' uit, al is het in de paartijd een fraai diertje.

Kleine watersalamanders

"In de tweede plaats suggereert de naam "kleine watersalamander" dat we met de kleinste soort onder de watersalamanders te doen hebben, en dat is niet het geval. De zeer nauw met deze soort verwante vinpootsalamander, welke ook in Nederland voorkomt en in een volgend stukje besproken zal worden, is net iets kleiner, en ook de uit Oost Europa afkomstige Karpatensalamander en de uit Zuid Europa afkomstige Italiaanse watersalamander zijn in afmeting kleiner dan de kleine watersalamander. In de derde plaats is de wetenschappelijke soortnaam 'vulgaris' een Latijns bijvoeglijk naamwoord en dat betekent gewoon "gewoon" en heeft in ieder geval niet de negatieve betekenis welke het later hiervan afgeleide Nederlandse woord 'vulgaire' thans heeft.

Nu ik het toch over namen heb, door kinderen die deze beestjes in het voorjaar in sloten vangen, worden ook vaak bijzondere namen aan salamanders gegeven. Kinderen kennen meestal de juiste namen niet, dus geven zij zelf, door het uiterlijk van de diertjes geïnspireerd, verzonnen of overgeleverde namen aan die diertjes. Deze namen zullen van streek tot streek wel erg verschillen maar ik herinner me uit mijn jeugdjaren dat in mijn geboorteplaats Ginneken de vrouwtjes van de kleine watersalamander "gewone salamander" genoemd werden, de mannetjes "keizersalamanders" vanwege hun kam en het blauw in de staart; de vrouwtjes van de daar eveneens voorkomende Alpenwatersalamander werden "koningsalamander

van de kleine watersalamander "gewone salamander" genoemd werden, de mannetjes "keizersalamanders" vanwege hun kam en het blauw in de staart; de vrouwtjes van de daar eveneens voorkomende Alpenwatersalamander werden "koningsalamander" genoemd vanwege de heloranje buik, en dan waren er nog "blauwe salamanders", dat waren de mannetjes van laatstgenoemde soort, die zich kenmerkten door hun blauwe rug en flanken tijdens de paartijd.

Na deze inleiding over de salamander en een korte kennismaking met de kleine watersalamander zal deze soort in het volgende nummer van " 't Hoefblad" uitgebreid aan de orde komen. In de vier daar op volgende nummers zullen de vier andere soorten salamanders, welke (nog) in Nederland voorkomen, behandeld worden. Tevens zal dan aandacht besteed worden aan o.a. de begrippen 'neotenie' en 'character displacement' , de wettelijke en praktische bescherming van salamanders, de natuurlijke vijanden en de landelijke inventarisatie van amfibieën en reptielen.

Jos van Dongen.

Toen ik net terug, van een vakantieweekje in Duitsland het verzoek kreeg, om de door Peter Verschure beloofde vaartocht in de Biesbosch te organiseren, had ik een stormloop van aanmeldingen verwacht. Voor de tocht van dinsdagmorgen 8 mei heb ik 6 aanmeldingen ontvangen en voor de tocht van woensdagavond 23 mei slechts 1 aanmelding, echter deze laatste aanmelding kon eventueel ook op 8 mei mee dus dat werd zo geregeld en de tocht van 23 mei werd gecancelld. We zouden vertrekken bij de woning van Peter maar ja als je daar dan toch bent ga je graag even in zijn tuin kijken. Allereerst werden we door Peter meegenomen naar zijn monitor waar we een blik konden werpen, via een infraroodcamera, in de kerkuilenkast. Waar een viertal uilskuikens meestal te zien zijn, maar nu hadden ze zich in een hoekje verstopt. Peter heeft zijn tuin en aanliggende weiden aardig ingedeeld en het is geen wonder dat vele vogelsoorten zich hier thuis voelen. We hebben er hier een behoorlijk aantal van gezien. Dan

wordt het toch tijd, om naar de jachthaven van Drimmelen te rijden, waar de boot van Peter afgemeerd ligt. Zouden we het droog houden deze morgen, de vooruitzichten zijn niet veel bijzonders en de eerste spetters vallen dan ook al uit de hemel. Bij de boot aangekomen besluiten we, om eerst een eindje te gaan varen en later ergens aan wal te gaan om een stukje te lopen. We varen de haven uit en steken de Amer over richting Spijkerboor, om vervolgens lekker rustig de smal-

nachtegaal

le "Sloot van St-Jan" in te varen. Hier gelijk al een nachtegalen concert. De meesten van ons blijven graag lekker droog onder het zeil van de boot zitten, maar omdat de mast omhoog moet wanneer we onder een bruggetje door moeten besluiten John en ik lekker voor op de boot te blijven. Een beetje nat nemen we op de

koop toe, maar je hoort de vogels zo heerlijk.

We zien diverse "ijsvogelwanden" alleen de ijsvogel laat zich vandaag niet bewonderen. We varen via het Middelgat van de Plomp en het Stroomgat terug de Amer op, om even verder via het Gat van de Kerksloot, Keesjes Klieke in te varen. Wat een rust en wat een natuur, heerlijk zo voor op de boot terwijl het toch een beetje harder begint te regenen en we af en toe naar binnen gaan omdat het soms te erg wordt. We zien een koekoek, horen een Cetti's zanger, zien een bruine kiekendief jagen en dan al die vogelgeluiden onderweg, wat een genot.

Wanneer we de Amaliahoeve voorbij varen besluiten we iets verderop aan te leggen, om de benen te strekken. Peter neemt ons mee over de dijken van Polder Turfzakken waar we ruim een uur gewandeld hebben en geloof het of niet, al die tijd dat we gewandeld hebben was het droog. Ook hier zien we bijzondere dingen zoals een zestal gele kwikstaarten, diverse

ganzen, jagende bruine kiekendieven en o.a. een drietal zeearenden, circelend in de lucht. We kijken vanuit een uitkijkpost over “het Gat van de Zuiderklip”, een bijzonder mooi uitzicht. Omdat Ton een blessure aan zijn been had was hij achtergebleven bij de boot en besloten we dat het tijd werd om terug naar de boot te gaan en de terugreis te aanvaarden. Onze “bootbewaker” had zich ook goed vermaakt en wist ons met trots zijn aantal waargenomen vogelsoorten te vermelden. Op de terugvaart zijn we allen maar binnen in de kajuit van de boot gebleven, want het regende nu weer behoorlijk. Toch hebben we onderweg nog een aantal vogelsoorten waargenomen. Nadat we de boot weer in de haven van Drimmelen afgemeerd hadden, reden we weer naar Dongen en constateerden dat het daar helemaal niet veel geregend had en de bui dus in de Biesbosch was blijven hangen. Nog even naar de monitor in de tuin van Peter kijken of we de jonge kerkuiltjes zien en warempel ze laten zich een stukje zien. Al met al

hebben we een leuke excursie gehad deze dag met een groot aantal waargenomen vogelsoorten. Maar liefst 60 soorten. De waargenomen vogelsoorten in alfabetische volgorde; aalscholver, bergeend, blauwborst, blauwe reiger, boerenzwaluw, boomkruiper, boompieper, bosrietzanger, bruine kiekendief, buizerd, cetti's zanger, dodaars, fitis, fuut, gele kwikstaart, gierzwaluw, grasmus, graspieper, grauwe gans, groenling, grote bonte specht, grote Canadese gans, heggenmus, houtduif, huismus, huiszwaluw, kauw, kleine mantelmeeuw, kleine karekiet, knobbelswaan, koekoek, koolmees, krakeend, kuifeend, lepelaar, meerkoet, merel, nachtegaal, nijlgans, pimpelmees, rietgors, roodborst, snor, sperwer, spreeuw, tjiftjaf, torenvalk, tuinfluiter, veldleeuwerik, vink, wilde eend, winterkoning, witte kwikstaart, zanglijster, zeearend, zilvermeeuw, zwarte kraai en zwartkop.

Peter, namens de vogelwerkgroep, bedankt voor het beschikbaar stellen van je boot en je genomen tijd om ons rond te leiden in de prachtige Biesbosch.

Leo Reijnierse, coördinator VWG Ken en Geniet.

In het kader van de Nationale Vogelweek organiseerde de Vogelwerkgroep van Natuurvereniging Ken en Geniet uit Dongen een vogelexcursie op 12 mei 2012.

Op deze zaterdagmorgen liepen we in natuurgebied Huis ter Heide, één van onze broedvogel monitoring routes, de gele route "Plakkeven en Velden achter de Spinder". Omdat je vogels het beste kunt bewonderen in het ochtendgloren zijn we de tocht om 06.30 uur begonnen. Vanuit de vogelwerkgroep hadden zich zes personen opgegeven en via de website van Vogelbescherming Nederland, waar de excursie aangemeld was, ook nog eens 9 personen, waarvan er daadwerkelijk 7 personen zijn komen opdagen. Een zeer gevarieerde groep vogelliefhebbers uit o.a.; Sint-Oedenrode, Sint-Michielsgestel, Kaatsheuvel en Tilburg. Samen met de leden van de VWG

Ken en Geniet, waar de nodige kennis in aanwezig was met Fia Grootzwagers als vlinder- en flora deskundige, Beppie Verhage als IVN-gids, Jan Vrinten als kenner van natuur in vroegere tijden. Verder Kees van Dongen als vogelkenner, die met behulp van zijn meegenomen telescoop eenieder de waarnemingen van dichtbij kon tonen, Jack Kimenai en Leo Reijnierse die de “oortjes” van de groep waren, kon deze excursie haast niet meer stuk. Na een welkomstwoordje door de coördinator van de VGW trokken we het veld in. Over de eerste honderd meter hebben we wel dik een half uur gedaan, zoveel was er al te horen en te zien. Al zingend opstijgende en

dalende veldleeuwerikken en een roepende koekoek. Enkele zich in het heerlijk zonnetje poetsende grasmussen, kwetterende putters, diverse vrolijk zingende roodborstapuiten, een vrouwtje grote bonte specht die voedsel aan het verzamelen was, tjiftjafs, nijlganzen, heggenmus, witte kwikstaart, merels en zelfs een kwartel werd gehoord. Telkens als we weer een nieuwe soort zagen werden de vogelboeken tevoorschijn gehaald en werden de beelden getoond aan de aanwezigen. Als het mogelijk was werden die via de telescoop getoond. Op ons gemak hebben we de vele, ons passerende vogels bekeken. Bij een grote struik met mei-

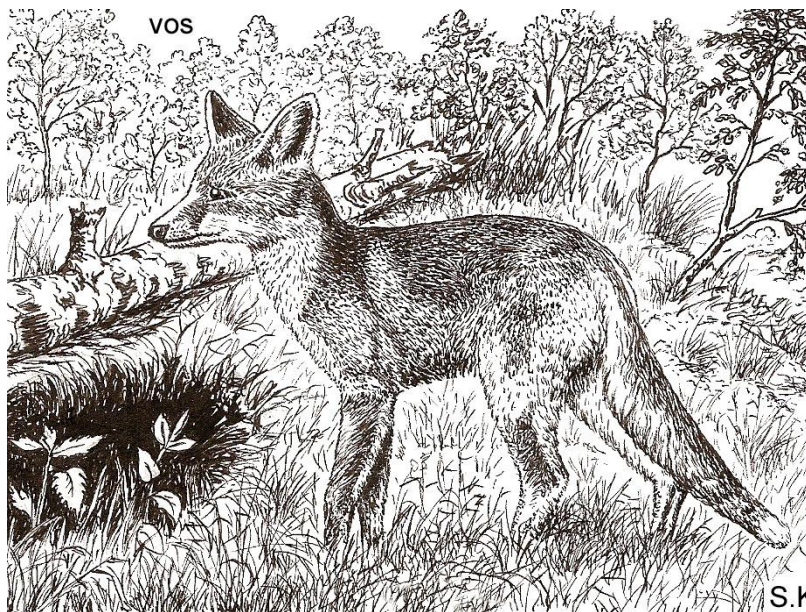
doorn konden we de aanwezigheid het verschil laten horen tussen het geluid van de zwartkop en de tuinfluiter en zagen we aan de bosrand de reeën lopen. Terwijl Beppie de aanwezigen het een en ander vertelt over de zeeden met zijn grote kegels, loop ik even langs een dassenburcht in de omgeving om te kijken of ik nog krabsporen dan wel latrines zie van de das. Omdat hier van de winter veel hout gekapt is denk ik dat de das voorlopig naar een ander gedeelte verhuist is. Bij het Plakkeven hoorden we de heikikkers volop kwaken en hoorden we de gekraagde roodstaart zingen. Hier zien we ook nog de blauwe reiger en de meerkoet. Beppie laat ons een kegel van de zeeden zien die afgekloven is door een eekhoorn en laat zien of dat het een linkshandige dan wel rechtshandige eekhoorn is geweest. Zo leren we van elkander ook weer eens iets.

Verder wandelend horen we ook een winterkoninkje, een grote bonte specht, vink, boomkruiper en een fitis met zijn bekende deuntje “tis nou nog wel mooi weer maar dat blijft niet zo”. In de boomtoppen zien we duidelijk een kuifmeesje terwijl iets verderop een grote lijster zich uitstekend laat zien. Het wordt

tijd voor een “bakske” vinden we dus stoppen we even om van onze zelf meegebrachte koffie en broodje te genieten in een heerlijk zonnetje. Op het ven voor ons zien we ook nog een

aantal knobbelzwanen, nijlganzen, grauwe ganzen, bergeenden, wilde eend en een koppeltje kuifeenden. Wanneer we verder lopen genieten we bij de uitkijktoren van het prachtige uitzicht over het "Leikeven," waar een zwartkop zich laat horen en zien. Op het ven landen een paar grote Canadese ganzen en wilde eenden. Op "de baan achter de plakken" komen we ook weer het een en ander tegen, zoals; roodborsttapuiten, fitissen, braamsluiper, boerenzwaluwen en gierzwaluwen. Op het grote ven zien we ook een koppel grote Canadese ganzen met een aantal jongen, slobbeend, krakeend, scholekster, spreeuw en achter op de rand van het ven een paar groenpootruiters. Verder wandelend zien we links in de bosrand een tweetal vossen en een vijftal reeën, terwijl de kneuen, putters, rietgorzen, zich in de braamstruiken mooi laten zien. Op het einde van deze baan ziet mevrouw Clijsen als eerste een blauwborst, we hebben er maar kort van kunnen genieten want hij liet zich niet meer zien. Na drieeneenhalf uur komen we aan het einde van de excursie, er vliegt nog een ekster over en wanneer we bijna bij het poortje zijn vliegen er nog

twee veldleeuwerikken al zingend op, een mooie afsluiting van deze vogelwandeltocht. Alle deelnemers krijgen nog een enveloppe met foldermateriaal van Vogelbescherming mee en met

46 waargenomen vogelsoorten, want we hebben ook nog kool- en pimpelmees en zwarte kraai gezien, kunnen we zeggen dat het een geslaagde tocht was. Eenieder bedankt voor zijn inbreng en belangstelling en tot de volgende.

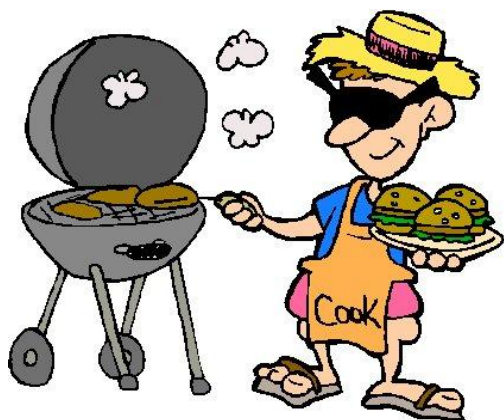
Leo Reijnierse, coördinator VWG Ken en Geniet Dongen

BARBECUE IN DE KANDOEL-TUIN **18 AUGUSTUS 2012**

Eindelijk is het dan zover: onze belofte, gedaan tijdens de jubileumviering wordt nu ingelost!

We gaan barbecueën in onze Kandoel-tuin!

Een pracht locatie om zo'n heerlijk zomerfeest te organiseren! Met die heerlijke boomgaard waar ouderwets lekkere appels rijpen in de zomerzon, de vijver waar libellen rondzweven op zoek naar een geschikt plekje om eitjes af te zetten, de kikkers geven een welluidend kwaakconcert en de vogeltjes zingen uit volle borst het hoogste lied, zoemende bijen rondom de bijenstal en de geurige bloemenweide die vlinders aanlokt.

Om 17.00 uur wordt U verwacht, dan staat Peter klaar om U rond te leiden en om U al dat fraais wat de tuinwerkgroep in al die jaren heeft weten op te zetten te laten aanschouwen.

Ondertussen gaan de **meesterbakkers** van het team aan de slag

om de eerste hapjes te garen, het buffet met salades en sauzen wordt klaargezet en ook voor drankjes wordt gezorgd door onze tapgasten. Tafels en stoelen staan voor U klaar, en mocht het weer niet mee zitten, dan bouwen we een tent.

Het organiserend team wil natuurlijk heel graag weten, op hoeveel gasten zij kunnen rekenen. Wilt U dit gezellige evenement niet missen, dan dient U zich op te geven **voor 1 juli a.s.** De kosten bedragen € 15,-- per persoon, inclusief 2 consumpties, bij opgave te voldoen. Voor meerdere consumpties moet U € 1,-- afrekenen ter plekke.

Voor vegetariërs kunnen we een vegetarisch menu bestellen, dit wel graag al bij de opgave doorgeven.

Opgeven kunt U bij:

Ad en Lenie Leeggangers, Roeloff van Dalemstraat 50, tel. 0162-313858

Marie-José van Gestel, Hubertusstraat 9, tel. 0162-322316, mobiel 06-10120230 of via e-mail: mjvangestel.burmanje@home.nl

De kosten à € 15,-- per persoon bij voorkeur overmaken naar de rekening van Ken en Geniet, Rabobank Dongen 11.19.84.114 onder vermelding van bbq en uw naam.

Tot ziens op dit zomerfestijn!

Peter Verschure, Beppie Verhage, Jan Jansen en Fia Grootzwagers, het **BBQ TEAM**

DIEREN (NATUUR) IN DE STAD (CULTUUR)

Een terugblik uit 1978, geschreven door Jan Wandelaar

Voor ons mensen is het begrip "stad" de tegenpool van het begrip "natuur". Het wonen en het leven in de stad staat voor ons gevoel heel ver af van het wonen in de natuur. De stad is een uitvinding van de mens en heel veel mensen voelen zich

dáár pas echt thuis. Zou dat alleen voor mensen gelden, of zouden er ook dieren zijn voor wie de stad "echt thuis" is?? In de geschiedenis van de mens is de stad al een oud begrip. In het eerste bijbelboek komen we al de namen Babel en Ur der Chaldeeën tegen, steden, die er reeds enkele duizenden jaren vóór het begin van de christelijke jaartelling waren. Het is geen toeval, dat deze steden juist liggen in het Tweestromenland: daar vinden we immers de eerste landbouw' en daar leerde de mens voedselvoorraden aanleggen, bestemd voor moeilijker tijden.

In de geschiedenis van de steden speelt de machtsvorming van de groten der aarde een belangrijke rol, maar toch mogen we zeggen, dat de steden pas konden ontstaan toen het de mens gelukt was voedsel te verbouwen en op te slaan! in de stad was hij niet direkt afhankelijk van de natuur, die zich immers niet meer "naast de deur" bevond. Het is dan ook geen wonder, dat bij opgravingen in de oudste steden reeds primitieve graanopslagplaatsen worden aangetroffen. De geboorte van de stad valt dus samen met de geboorte van de graanopslagplaatsen en daarmee werd meteen een belangrijke voorwaarde vervuld voor "het zich thuis voelen" van een groep dieren. Het lijkt me voor u niet moeilijk om te raden welke dat waren.

Dat waren natuurlijk de huismuizen. Zij komen overal voor waar mensen zijn. Voor de mensen in huizen woonden en steden vormden moet de huismuis natuurlijk een "wild" dier geweest zijn, dat buiten, in de vrije natuur, leefde. Tegenwoordig treffen we het daar heel weinig meer aan. Muizen zijn natuurlijk niet de enige dieren, die de menselijke woning en het menselijke milieu als mogelijkheid voor zichzelf ontdekten. Ratten, kakkerlakken, kleermot-

ten, wandluizen, krekels, muggen en vliegen ontdekten, de kansen; die hier voor hen lagen, ook. De huisvliegen zijn ook weer zo sterk aan ons milieu gebonden, dat we ze in het wilde niet tegenkomen.

In de oude stad stonden de huizen dicht opeen gedrukt. Binnen de muren, die de stad omsloten, was te weinig ruimte om de huizen van een flinke tuin of een groot erf te voorzien. Toen de steden uit hun muren barstten ontstonden de buitenwijken, de tuinsteden, met hun grote tuinen en hun parken. Die woonwijze heeft grote aantrekkingskracht op dieren, vooral, vogels, en in de laatste eeuw zien we hoe verscheidene vogels het gezelschap van de mens - misschien liever van de menselijke nederzetting - zoeken.

De huismussen waren vanouds al op het gezelschap van de mens gestelde Zij nestelen onder de pannen en betrekken vaak de nestkastjes, die wij voor de mezen ophangen. Ook de spreeuwen nestelen in holen en zij hebben, evenals de mus reeds lang geleden ontdekt, dat de stad voor hen talloze mogelijkheden bood.

In deze eeuw is de merel pas tot stadsvogel geworden. De buitenwijken van de steden met hun prachtige aanleg en hun grote grasgazons oefenden een grote aantrekkingskracht op hem uit, maar we vinden ze nu tot midden in de stad.

In de laatste decennia is het aantal houtduiven in ons land - vooral ook in de steden - met sprongen omhoog gegaan. Van nature is de houtduif een bosvogel, die in bomen nestelt, maar die zijn voedsel zoekt tot zelfs buiten het bos. Dat voedsel is overwegend plantaardig, maar in dat opzicht zeer gevarieerd.

De houtduif eet vruchten en zaden, maar hij lust ook groene blaadjes, niet alleen van de boom maar ook van alle mogelijke gewassen uit de tuin.

Het parkachtige karakter van de buitenwijken der steden trekt de houtduif blijkbaar sterk aan. Hij nestelt daar in bomen, maar ook in de wingerd en de klimop, die tegen een huis groeien en zelfs wel op de houten omlijsting van een zonnescherm. Zo in nest is een slordig samenraapsel van takjes, dat aan de onderzijde zo weinig gesloten is, dat we er de twee witte eieren vaak doorheen zien schijnen.

Ik wilde ons verhaal eindigen met de wilde eend.

Een der meest opvallende vogels in het huidige stadsbeeld is de wilde eend. Ieder park en elk plantsoen met wat water in de

omgeving, is rijk aan deze vogels. Er is een tijd geweest, die nog niet zo heel ver achter ons ligt, waarin stadseenden in de avond de polder opzochten om daar op het land en in de sloot te fourageren. De stad betekende voor hen een betrekkelijk veilige plaats om de dag in gepas te rust door te brengen. De polder bleef echter hun voedseldomein en daar trokken ze iedere avond heen.

Nu zie ik op lichte avonden de wilde eenden nog rustig op hun plaats in het plantsoen of park en in donkere nachten hoor ik hun gekwek bijna onophoudelijk. De eenden hebben zich dus volledig aan de stad aangepast.

Jan Wandelaar.

MET DE VLINDERWERKGROEP NAAR ZUID-LIMBURG

Zaterdag 19 mei vertrok een klein groepje vlindertellers naar het zuiden van Limburg om daar een excursie te maken over de hellingen van de Sint-Pietersberg. De Sint-Pietersberg is het plateau gelegen tussen de lage valleien van Jeker en Maas. Hij wordt op Belgisch grondgebied doorsneden door het Albertkanaal, in gebruik genomen in 1946, dat Luik met Antwerpen verbindt. Het Belgische gedeelte van de Sint-Pietersberg bezoeken we als eerste. We parkeren bij de brug van Lanaye en gaan na een kop koffie vol goede moed op pad. Het weer is in elk geval super, de zon schijnt volop! De vogels laten al van zich horen: zwartkop, vink, boomklever, winterkoning, koolmees en tijaftjaf fluiten dat het een lieve lust is. Eerst een stukje klimmen over de rijweg en dan betreden we via een klaphekje een hele andere wereld, die van het Mergelland. De grasmus zingt uit volle borst en de eerste vlinders worden gespot. Het klein koolwitje en het klein geaderd witje, 2 zeer algemene vlindertjes, die in meerdere generaties per jaar vliegen en dus bijna heel het vlinderseizoen te zien zijn. De kalkachtige ondergrond van deze streek werd gevormd tijdens de Krijtperiode, meer dan 65 miljoen jaar geleden, in een zeemilieu waarin dieren goed gedijden, zoals blijkt uit de ontdekking van talrijke fossielen waaronder de befaamde mosasaurus. Door eeuwenlange mergelontginning is er in dit gebied een indrukwekkend ondergronds gangenstelsel ontstaan dat thans

een van de belangrijkste overwinteringcentra is geworden voor duizenden vleermuizen uit heel West-Europa. Niet minder dan 14 soorten koloniseren het diepe gangenstelsel.

We wandelen nu langs een tiental grotopeningen af. Toen de ontginning in de groeves stopte, nam de natuur op spectaculaire wijze weer de bovenhand. In de loop der eeuwen ontstond in deze streek geleidelijk aan een typische plantengroei, de kalkgraslanden, vooral door het gebruik van de hellingen als weilanden voor schapen en geiten. We treffen o.a. wilde reseda, blaassilene, kleine pimpinel en grote ratelaar aan. En niet te vergeten honderden orchideeën! De keverorchis en de poppenorchis vallen door hun geelgroene kleur haast niet op, maar als je er eentje hebt gezien, dan ga je er beter op letten. Het soldaatje met zijn prachtige rose bloemtrossen kun je haast niet over het hoofd zien. Terwijl we deze plantenweelde fotograferen wordt het steeds warmer en komen de vlinders tevoorschijn. Op schaduwrijke plekjes vliegt het bont zandoogje, maar in de volle zon zien we een icarusblauwtje rondfladeren, op zoek naar nectar. Ook een oranjetipje komt langsvliegen. Een klein witje trekt eveneens de aandacht met zijn dwarrelende manier van vliegen: het is geen gewoontje, maar een boswitje, een uiterst zeldzame standvlinder die vooral voorkomt op de Sint-Pietersberg. Hij vliegt van eind april tot begin juni en van eind juni tot half augustus op open plaatsen in bossen, langs bredere bospaden en zonnige bosranden en struwelen en in bloemrijke graslanden en groeven. De waardplanten zijn gewone rolklaver, veldlathyrus en andere vlinder-

bloemigen. De rups wordt slechts zelden gezien. De soort overwintert als gordelpop tegen een stengel.

Even verder slaat ons hart een slag over, een parelmoervlinder, maar welke? Het duurt even voordat hij rustig gaat zitten en fotografeerbaar is. Het blijkt de veldparelmoervlinder te

zijn, een sinds 1995 uit Nederland verdwenen standvlinder, die de laatste jaren echter weer af en toe wordt waargenomen op de Sint-Pietersberg. Hij leeft op kruidenrijke, droge en schrale graslanden met open, korte, vrij rommelige mozaïekstructuur. Hij vliegt van begin mei tot half juni in 1 generatie. De vlinders zijn vrijwel alleen actief bij zonnig weer en zijn te vinden op plaatsen met veel nectar. Het vrouwtje legt de eitjes op smalle weegbree in groepjes bijeen op de onderkant van een liggend blad. De rups komt half juni uit het ei en overwintert in een spinselnest met tientallen rupsen bij elkaar. Eind april begin mei in het volgende jaar verpopt hij en na enkele weken komt de vlinder uit. Via een trappenpad dalen we een stuk af en vervolgen onze weg door het hellingbos. Tarzan wil de lianen van de bosrank uitproberen, maar zijn ze wel stevig genoeg?

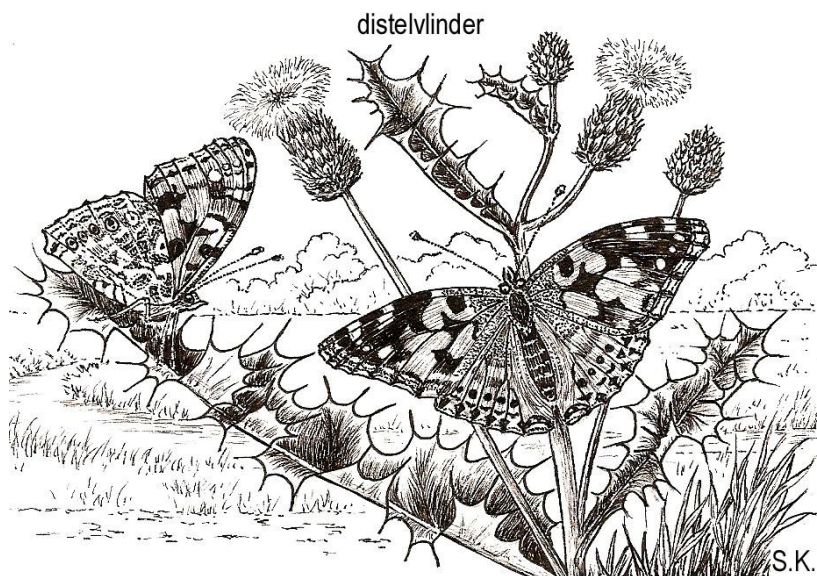

Hoog in de bomen horen we de grote bonte specht roepen, op de bosbodem groeit de bruine bekerzwam en zorgen wijngaardslakken voor nageslacht. Even verder is het hellingbos pas gekapt om de unieke biotoop van de kalkgraslanden te behouden. Eenmaal ontbost, onderhouden de sterke mergellandschappen deze graslanden. Nog een trap omlaag en we staan aan de voet van de berg, volgen het pad verder in zuidelijke richting met links van ons de akkers en rechts het hellingbos. Waarin we o.a. gevlekte aronskelk en kruipend

zenegroen ontdekken. Enkele wantsen zoeken voedsel in de braam- en bessenstruiken, een snel witje komt langs en de gehakkelde aurelia poseert netjes voor alle camera's. Deze soort is makkelijk te herkennen aan zijn gekartelde vleugels en de witte letter C op de onderkant van de achtervleugel. Hij

vliegt van half juni tot eind oktober, overwintert als vlinder en vliegt dan weer van begin april tot half mei. Hij is vaak te vinden langs bosranden, brede bospaden en op open stukken in het bos. Het liefst zit hij in inhammen in een bosrand, daar is meer beschutting, zodat de temperatuur hoger is en hij lekker kan zonnen. Het vrouwtje legt de eitjes elk apart op het blad van brandnetel of hop. De rupsen vallen haast niet op: ze lijken op een vogelpoepje, zwart met oranje stekels en een witte vlek.

Hoog boven ons vliegen 3 buizerds, zwevend op de thermiek. Konden wij ook maar zo zweven, maar neen, wij moeten zwoegen om boven op het plateau te komen! Maar het lukt, af en toe stilstaand, om op adem te komen. We genieten van het uitzicht en de planten rondom en speuren naar vlinders. Christ ziet een tot aan de naad toe versleten distelvlinder, maar ook vliegt hier een citroenvlinder rond. Diep beneden ons bloeit de bruine orchis, met tientallen bijeen staand. Er wordt een korte

pauze ingelast om bij te komen en dan gaat het weer verder. Door de akkers en weilanden waar de veldleeuwerik zich laat horen, en dan door een holle weg omlaag, waar ook nog de atalanta wordt gespot. Na een stukje wandelen langs de hellingbossen af, bereiken we een aantal heerlijke weilandjes

omzoomd door prachtig bloeiende meidoornhagen, waar echt duizenden orchideeën staan te pronken. De fototoestellen en filmcamera's draaien overuren, ook hier vliegen nog verschillende vlinders. Maar de knorrende magen vragen om voedsel, en met moeite nemen we afscheid van dit hemelse oord.

Een stukje rijden en dan strijken we in Kanne neer op een leuk terrasje om te foerageren. Het grottenbier gaat er wel in en de overheerlijke broodjes sterken ons om de volgende uitdaging aan te gaan. We noteren ondertussen zwarte roodstaart, huiszwaluw, boerenzwaluw en blauwe reiger. Ja, en dan komen

boerenzwaluw

enkele van ons met moeite omhoog van hun terrasstoel, want er moet nog gewandeld worden! Gelukkig is het niet zo'n zware kluif, die we naar believen ook nog groter of kleiner kunnen maken. Licht stijgend verlaten we Kanne en nemen dan een trappenpad om de Sint-Pietersberg weer te bedwingen. We zien verschillende dassenholen en wissels, het bruist hier 's nachts van het leven! De kardi-

naalsmuts bloeit met zijn onopvallende piepkleine gelige bloempjes, in de takken nog enkele spinselnesten van de kardinaalsmutsstippelmotruips (dat woord levert punten op op het scrabble-bord!). De meidoorn en de vlier bloeien welig langs het trappenpad. Eenmaal boven overschrijden we onze grenzen, hier staat een grenspaal. Het klimmen zit er nu op voor vandaag! Bovenlangs het Popelmondedal wandelen we verder, maar eerst moet het uitzicht en het gezelschap bij die grenspaal vereeuwigd worden!

Het is hier warm, mensen! Voor het eerst dit jaar kunnen we ook weer een beetje schaduw waarderen! Maar vooreerst

moeten we de hitte wel trotseren, en als we dan enkele bruine dikkopjes zien, vinden we dat niet eens erg! Want dit onopvallende bruine vlindertje is in Nederland een zeer zeldzame verschijning. Hij is zeer sterk achteruit gegaan en leeft nog op slechts enkele klakgraslandjes op zuidhellingen, met een lage, kruidenrijke vegetatie en hier en daar met kale bodem in Zuid-Limburg. De waardplant is gewone rolklaver, waar we hem dan ook op zien zitten, soms ook bont kroonkruid of moerasrolklaver. Hij vliegt van begin mei tot half juni in 1 generatie. Je ziet hem zelden nectardrinkend, de meeste waarnemingen betreffen zonnende exemplaren op open plekjes tussen de vegetatie. Grote kans dat wij dus een vrouwtje zagen dat eitjes aan het leggen was! Het bruin dikkopje overwintert als vol-

groeide rups in een soort koker van samengesponnen bladeren. In het voorjaar vindt de verpopping plaats in een losse cocon laag in de vegetatie. Ondertussen wandelen we ook langs een kudde mergellandschappen, de levende maaimachines die moeten voorkomen dat het gebied volgroeit met boompjes en struiken. Leo telt de schaapjes: 1grottenbier, 2grottenbier, 3.... Je snapt hem al, het bier viel in de smaak! Hij praat er zelfs mee! Verder wandelend noteren we ook nog enkele kleine vuurvlinders, dagpauwogen, het bont zandoogje en kleine koolwitjes. De hondsroos staat prachtig te bloeien, een zwartkopvuurkever vliegt langs. In het dal beneden ons ligt het romantische terrassenkasteel Neercanne, waar een feestje gaande is. Op een Natuurmonumentenbank genieten

we van het fraaie uitzicht en lessen onze dorst. Intussen begint het toch wat te betrekken, zouden we een onweersbui krijgen? Gelukkig blijft het droog, we dalen af door het bos (gevlekte aronskelk, zanglijster) en wandelen dan door bloemrijke weiden richting de Duivelsgrot. De vlinders laten het nu een beetje afweten, maar de klok gaat ook al naar vijven, dus dan is het ver gedaan met die fleurige fladderaars. Een groot koolwitje laat zich nog wel even zien. De Duivelsgrot of Wijn-aardgroeve is een klein gangenstelsel in de Sint-Pietersberg, onderdeel van het plateau van Caestert. Hij werd lange tijd gebruikt als stal voor het vee. Bij het kleine poeltje zien we nu geen libellen meer helaas. Langs een graanveld met veel

kruisbloemigen die vroeger op de dag ongetwijfeld door vele witjes werden bezocht gaat het verder, en dan dalen we af richting Kanne. Maar niet te snel, want het vogelaarshart gaat sneller slaan: we horen een geelgors en Peter, hij ziet hem! Ja, dat is toch nog een bijzondere afsluiter van deze fantastische vlinderdag, hoewel het geen vlinder is. In Kanne strijken we weer neer op het terras voor een heerlijke maaltijd, huis-mus, merel en groenling worden genoteerd, maar dan komt er toch een einde aan onze excursie. Tot een volgende keer!

Fia Grootzwagers